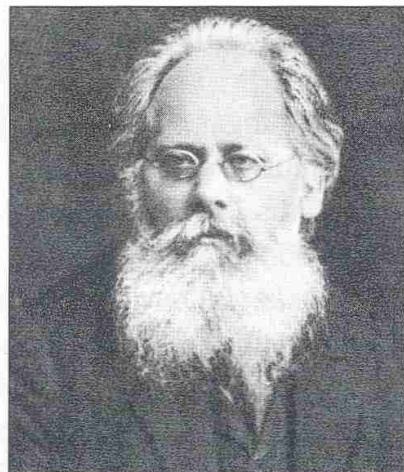

Dramaturgas, režisierius **Gabrielius Landsbergis-Žemkalnis** (1852–1916)

Ryški asmenybė buvo Gabrielius Landsbergis-Žemkalnis. Jis kilęs iš lenkiškai kalbančių bajorų, gimė 1852 m. vasario 2 d. Birželių dvare, Panevėžio apskrityje. Besimokydamas Šiaulių gimnazijoje susipažino su keliais metais vyresniu mokiniu Petru Vileišiu, kuris su draugais kalbėdavo lietuviškai. Aplinkos ir literatūros veikiamas jis nutarė būti lietuviu. „Manyje lietuvių siela buvo užmigdyta ir reikėjo tik kibirkštėlės, kad ji pabustų ir stotų tėvynės sūnų eilėn“.

Išstojęs iš Šiaulių gimnazijos, G. Landsbergis mokėsi Rygos telegrafo mokykloje. 1871 m. gavo tarnybą Maskvoje. Ten laisvuju klausytoju įstojo į universitetą studijuoti teisės. Universitetą baigė gaudamas privataus advokato teises. 1873 m. atsidūręs Kryme, G. Landsbergis vedė bajoraitę J. Jokubauskaitę, kuri po metų mirė. Tada vedė antrą kartą taip pat bajoraitę lenkaitę Česlavą Lukaševičiūtę. Sulaukęs vaikų, jis privertė Česlavą išmokti lietuvių kalbą ir auklėti vaikus lietuviška dvasia.

Pradėjęs leisti „Aušrą“, „Varpą“, „Ūkininką“, G. Landsbergis uoliai rėmė ir noriai bendradarbiavo. Pasirašinėjo įvairiais slapyvardžiais, o nuo 1895 m. ėmė pasirašinėti Žemkalniu. Už lietuviškos spaudos platinimą buvo priverstas iš Lietuvos pasitraukti, bet bausmės neišvengė. 1902 m. buvo ištremtas į Smolenską. Atlikęs bausmę, 1904 m. grįžo į Vilnių ir tapo P. Vileišio leidžiamų „Vilniaus žinių“ administratoriumi. Vilniuje prasidėjo produktyvus G. Landsbergio kultūrinės veiklos baras. Jis labai daug pastangų dėjo besikuriančiam lietuviškam teatrui ugdyti. 1903 m.

Gabrielius Landsbergis-Žemkalnis.
Nuotr. iš jo „Raštų“. Vilnius, 1972, priešlapis.

pradėta organizuoti pirmoji lietuvių teatro draugija „Vilniaus kanklės“. Šios draugijos pirmininku buvo išrinktas G. Landsbergis-Žemkalnis. Tuo metu visą energiją skyrė lietuvių mėgėjų teatrui: organizavo spektaklius, režisavo ir pats vaidino. Vaidinimuose dalyvavo visi jo vaikai: Gabrielė, Jadvyga, Stasė, Sofija ir jauniausias sūnus Vytautas. Pats rašė scenos veikalus, kurių tuo metu lietuvių teatrui labai trūko.

Iš G. Landsbergio veikalų minėtini melodrama „Birutė“ ir drama „Blinda“, kuri tapo labai populiari. „Birutėje“ atkurta žinoma legenda apie kunigaikščio Kęstučio susitikimą su Birute. Mikas Petrauskas pagal „Birutę“ sukūrė operą. Parašyta muzika buvo tikra sensacija, užbūrusi ne tik teksto autorių Žemkalnį, bet ir visus artistus. Jos pastatymas buvo didelė šventė Vilniaus lietuvių teatrui ir „Vilniaus kanklių“ draugijai.

„Blinda“ – pjesė apie garsų, daug apie save padavimų palikusį plėšiką, svieto lygintoją Blindą. Blindos lūpomis tarsi pats autorius kalba apie didelę socialinę nelygybę ir skriaudas, kurias Lietuvos dvarininkai darė kaimiečiams. Blinda – tai atbundančios lietuvių tautos simbolis, norinčios sukilti prieš tautinės sąmonės slopintojus, vargšų, paprastų žmonių skriaudėjus.

Tokiu pat aktyviu teatralu G. Landsbergis pasireiškė Kaune (1908–1909), o ypač Šiauliuose, kur gyveno 1909–1916 metais. 1906–1916 metais G. Landsbergis-Žemkalnis surežisavo ir suvaidino per 130 spektaklių. Iš jų Marcelino Šiaulėniškio „Pilėnų kunigaikštis“, Julijaus Slovackio „Mindaugas“, Levo Tolstojaus „Tamsos galybė“ ir kt. 1916 m. birželio 26 d. jis pastatė J. Strazdo išverstą ukrainiečių rašytojo Jurijaus Janovskio dramą „Šilagėlė“. Tai buvo paskutinis jo režisuotas spektaklis. Tų pačių metų rugpjūčio 28 d. Gabrielius Landsbergis-Žemkalnis mirė. Palaidotas Rasų kapinėse šalia Petro Vileišio, priešais Mikalojų Konstantiną Čiurlionį.

Birželiuose 1989 m. atidengta memorialinė lenta, žyminti, kad čia gimė žymus Lietuvos teatro kūrėjas, aktorius, režisierius, dramaturgas Gabrielius Landsbergis-Žemkalnis. 2002 metais buvo paminėtos žymaus mūsų krašto veikėjo 150-osios gimimo metinės.

Literatūra

1. Pajstrietis. 2002, nr.4, p.2 – 3.
2. Landsbergis-Žemkalnis, Gabrielius. Raštai. Vilnius, 1972, p. 3–14.